

**แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาของโรงเรียน
 ในกลุ่มพัฒนาการศึกษาสหวิทยาเขต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3
 Guidelines Development of Learning Management Using Contemplative Education in
 School Consortium, Roi-Et Primary Educational Service Area Office 3**

ดราวารินทร์ มะลาศรี¹ และชยากานต์ เรืองสุวรรณ²

Daravarin Malasee¹ and Chayakan Ruangsuvan²

สาขาวิชาบริหารจัดการการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม^{1,2}

Educational Management, Faculty of Education Rajabhat Maha Sarakham University^{1,2}

Corresponding author, E-mail:618210200112@rmu.ac.th¹, chayakan.r@rmu.ac.th²

บทคัดย่อ

การจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้เข้าใจตนเอง รู้ตัว เข้าถึงความจริง ทำให้เปลี่ยนมุมมองเกี่ยวกับโลก และผู้อื่น การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ และแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาของโรงเรียนในกลุ่มพัฒนาการศึกษาสหวิทยาเขต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 การวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญา กลุ่มตัวอย่าง คือ ครู จำนวน 92 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 0.60-1.00 ค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง 0.33-0.74 ค่าความเชื่อมั่น 0.94 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการพัฒนาพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญา โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการสรุปอุปนัยร่วมกับการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาของครู มีสภาพโดยรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาพบว่า 1) หลักความมุ่งมั่น คือ ครูควรรู้จักพัฒนาตนเองเพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้เรียน ไม่สอนในสิ่งที่ตนยังทำไม่ได้ 2) หลักความรัก ความเมตตา คือ ครูควรสร้างระบบการศึกษาภายในห้องเรียนให้หลุดพ้นจากการแข่งขัน ส่งเสริมให้ผู้เรียนช่วยเหลือกันโดยใช้ความรักความเมตตาเป็นพื้นฐาน 3) หลักการเผชิญความจริง คือ ครูควรให้ผู้เรียนเริ่มจากสิ่งที่เด็กถนัด และสนใจ ค่อย ๆ พัฒนาไปยังสิ่งที่เด็กไม่ถนัด 4) หลักความต่อเนื่อง คือ ครูควรจัดกระบวนการเรียนรู้ และประสบการณ์ให้เชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียน ออกแบบกิจกรรมให้มีความร้อยต่อเนื่องทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน 5) หลักชุมชนแห่งการเรียนรู้ คือ ครูควรส่งเสริมให้เด็กยอมรับความแตกต่างมองความแตกต่างว่าเป็นสิ่งที่สวยงาม 6) หลักการพิจารณาด้วยใจอย่างใคร่ครวญ คือ ครูควรฝึกการเข้าถึงสถานะของจิตที่พร้อมต่อการเรียนรู้ 7) หลักการเชื่อมโยงสัมพันธ์ คือ ครูควรใช้พื้นที่ และวิถีชุมชนเป็นฐานในการจัดกระบวนการเรียนรู้

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้, จิตตปัญญา

ABSTRACT

Contemplative education is a set of learning management used for developing self-understanding and cultivating skills for getting into the truth to change the view about the world and others. The purpose of this research aimed to study the condition and guidelines development of learning management using contemplative education in school consortium, Roi-Et Primary Educational Service Area Office 3. This research was divided into 2 phases. The first phase of the research was to study the condition of learning management using contemplative education. A sample was 92 teachers in the school consortium, Roi-Et Primary Educational Service Area Office 3. The research instrument used in collecting the data was a questionnaire which consistency index was 0.60 -1.00, the discrimination Index was between 0.33-0.74, and reliability was 0.94. The data were analyzed by a computer program. The second phase aimed to study the guideline development of learning management using contemplative education in school consortium, Roi-Et Primary Educational Service Area Office 3. The data were collected by interviewing 8 experts. The instrument was the interview form. The data were analyzed by content analysis.

The result of the study showed that 1) the condition of contemplative education in all aspects was at a high level. 2) Guidelines development of learning management using contemplative education showed that there are 7 principles. First, the principle of determination is that teachers should improve themselves to inspire learners. Teachers must not teach learners anything which teachers cannot do. Second, the principle of love and kindness is that teachers should build an education system in the classroom without competition. The third principle is confronting the truth. Teachers should start teaching with what learners are good at and interested in, following by the skills at which learners are not good. Fourth, the principle of continuity, the process used to manage the learning and experience with the learners' real lives and design learning activities that continue learning both inside and outside the classroom. Fifth, the principle of learning, teachers should encourage learners to accept other people's differences and diversity. Sixth, the principle of contemplation, teachers should practice mind accession when it is ready to learn. The principle of connectionism, last, teachers should use the community as Community Based Learning.

Keywords : Contemplative Education, Guidelines Development of Learning Management

บทนำ

การเลื่อนไหลของกระแสวัฒนธรรมโลกที่ผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ทัศนคติ ความเชื่อ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การเรียนรู้ และการบริโภค ในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ การใช้สื่อออนไลน์ในการจับจ่ายใช้สอย และการทำธุรกรรมต่าง ๆ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์โดยไม่จำเป็นต้องรู้จักตัวตนซึ่งกันและกัน ส่งผลให้คนไทยเข้าถึงข้อมูลได้อย่างไร้ขีดจำกัด เกิดการสร้างวัฒนธรรมร่วมสมัย แม้จะเพิ่มโอกาสสำหรับการซื้อขายสินค้าและบริการเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประเทศ แต่ก็อาจก่อให้เกิดปัญหา (แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579, 2560) เนื่องจากการขาดการคัดกรอง และเลือกรับวัฒนธรรมที่ดีงาม จนทำให้คนไทยละเลยอัตลักษณ์มีพฤติกรรมที่เน้นบริโภคนิยมขาดความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล ซึ่งนำไปสู่พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในสังคมไทย สภาพปัญหาพบว่าเด็ก และเยาวชนเติบโตอยู่ในยุคกระแสบริโภคนิยม กำลังเผชิญกับกระแสค่านิยมเลียนแบบวัฒนธรรมตะวันตกอย่างรุนแรง (กมลลาศ ภูวนาธิพงศ์, 2558) ค่านิยมการบริโภคดังกล่าวดึงดูดให้เด็กใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ ส่งผลต่อค่านิยม และพฤติกรรมของเยาวชนไทยในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการบริโภคอาหาร ด้านการใช้ชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ในปัจจุบันเป็นที่นิยมเป็นอย่างยิ่ง เรียกว่า โซเชียลมีเดีย (Social Media) พบว่ากลุ่มเยาวชนวัยรุ่นส่วนใหญ่ ใช้โซเชียลมีเดีย เพื่อความบันเทิงมากกว่าแสวงหาความรู้ ซึ่งความเจริญทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วนี้ได้นำค่านิยมแบบวัตถุนิยมเข้ามา ทำให้เกิดความหลงใหล มัวเมามากยิ่งขึ้น ส่งผลให้เยาวชนวัยรุ่นขาดการคิดพิจารณาไตร่ตรองอย่างมีเหตุผลในการใช้ชีวิต นอกจากนี้ จากผลสำรวจเรื่องสถานการณ์คุณธรรมจริยธรรมของสังคมไทยปี 2561 ของศูนย์คุณธรรมร่วมกับ ศูนย์สำรวจความคิดเห็น “นิด้าโพล” สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์ (ศูนย์คุณธรรม, 2561) พบว่าระดับความรุนแรงของปัญหาวิกฤติทางด้านคุณธรรมในภาคกลางนั้นที่สูงที่สุดคือ ปัญหาพฤติกรรมวัตถุนิยม บริโภคนิยม ไม่มีความพอเพียง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.03 โดยทำการสำรวจระหว่าง วันที่ 29 พฤศจิกายน-2 ธันวาคม 2559 จากประชาชนทั่วประเทศที่อาศัยอยู่ในภาคกลาง กระจายทุกระดับการศึกษา และอาชีพ จำนวน 2,000 หน่วย

ตัวอย่าง ค่าความเคลื่อนมาตรฐาน (Standard Error: S.E.) ไม่เกินร้อยละ 0.02 และยังพบว่า สถานการณ์ปัญหาที่มีความรุนแรงในสังคมไทย คือ ด้านความซื่อสัตย์ สุจริต การทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งเป็นประเด็นวิกฤตมากที่สุด ร้อยละ 20.73 และรองลงมาคือ ปัญหาขาดความสามัคคี เกิดความขัดแย้งในสังคม ร้อยละ 19.30 และปัญหา จิตสำนึกสาธารณะ ขาดความรับผิดชอบ ต่อสังคม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม ร้อยละ 14.69 กิจกรรมการเรียนรู้แบบจิตตปัญญาเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยมุ่งถึงจิตว่าเป็นการเรียนรู้ตรงกับความต้องการของผู้เรียน มีปฏิบัติการทางความคิด ตื่นตัว และสนุกที่จะเรียน และปัญญา หมายถึง การส่งเสริมปัญญา การเพิ่มพูน และขยายข้อความรู้ให้เกิดความเข้าใจจากกิจกรรมการสอนที่มีลักษณะการปฏิบัติของผู้เรียน 5 ประการ ได้แก่ ปฏิบัติการคิด (Active Learning) คือ การที่ผู้เรียนได้กระทำ ได้คิด โดยมีครูเป็นผู้มีส่วนร่วม ให้ความเห็นในการสร้างความเข้าใจ การแสดงออก (Behaving Well) คือ ครูต้องทำหน้าที่กระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงออกโดยอิสระ ให้ผู้เรียนได้คิด และกระทำกิจกรรม การแสดงออกของผู้เรียนต้องเป็นการแสดงออกที่นำไปสู่การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) คือ การเรียนร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ โดยสมาชิกของกลุ่มมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และความสำเร็จของกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนความเห็น ให้กำลังใจ ทั้งครู และผู้เรียนต้องเพลินกับบรรยากาศการเรียน และมีส่วนร่วมที่จะเรียนรู้ให้ได้ผล การเรียนรู้จากการค้นพบ (Discovery Learning) คือ การเรียนที่ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรง และการเรียนการสอนเพื่อมีการค้นพบนั้น ครูต้องมีความรู้เต็มที่รู้วิธีการเรียนการสอนสอดคล้องกับพัฒนาตามวัยของผู้เรียนครูไม่ใช่ผู้ให้ แต่เป็นผู้ทำให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ต่อเนื่องที่นำไปสู่การเกิดความรู้ด้วยการป้อนข้อมูลกลับของครู และใช้หลักการกระตุ้นให้ค้นคว้า (กุลยา ตันติผลชีวะ, 2550) สุดท้ายคือต้องมีความก้าวหน้าในการเรียนรู้ (Progress) คือ การเรียนรู้ของผู้เรียนที่เพิ่มเป็นระยะ ๆ ระหว่างกระบวนการเรียนการสอนจากลำดับที่ง่ายที่สุดไปถึงลำดับที่ยากที่สุด ครูควรให้ผู้เรียนเรียนจากจุดที่ง่ายที่สุดก่อนแล้วเปิดโอกาสให้เห็นความสำคัญของตนเอง เพื่อเป็นกำลังใจที่ผลักดันให้ก้าวหน้าในขั้นต่อไป ไปจิตตปัญญาจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้จากภายในทำให้ได้มาซึ่งความรู้จากประสบการณ์ และกระบวนการ และก่อให้เกิด

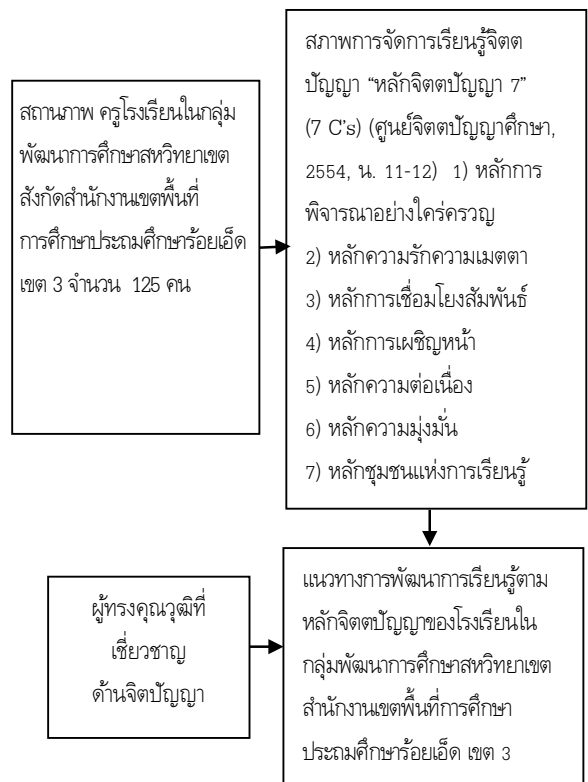

การเปลี่ยนแปลงภายในตนเอง ให้ตระหนักเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ปรัชญา เตชะ (2554) ซึ่งเป็นการพัฒนาคุณลักษณะภายในที่ถาวรของผู้เรียน หลักจิตตปัญญา 7 ประการ ที่เรียกขื่อย่อว่า 7 C มีรายละเอียด ดังนี้ 1) หลักการพิจารณาอย่างใคร่ครวญ (Contemplation) คือ การเข้าสู่สภาวะจิต ที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ และนำจิตดังกล่าวไปใช้งานอย่างใคร่ครวญในด้าน พุทธิปัญญา และในด้านระหว่างบุคคล 2) หลักความรักความเมตตา (Compassion) คือ การส่งพลังออกโอบอุมดูแลกลุ่มของกระบวนการ และการจัดกระบวนการด้วยสิ่งแวดล้อม และบริบทที่เกื้อกูลต่อการเรียนรู้ 3) หลักการเชื่อมโยงสัมพันธ์ (Connection) คือ การช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมเชื่อมโยงประสบการณ์ในกระบวนการเข้ากับชีวิตได้ ทำให้กระบวนการเข้ามาสู่ภายใน บูรณาการสู่วิถี 4) หลักการเผชิญหน้า (Confronting) คือ การเปิดให้ผู้เข้ารับการอบรมออกจากพื้นที่ปลอดภัยของตนเอง เพื่อเผชิญหน้ากับพื้นที่เสี่ยง เพื่อเปิดพื้นที่การเรียนรู้ใหม่ ๆ และเข้าถึงข้อจำกัดทางศักยภาพของตนเองต่อการเรียนรู้ และพัฒนา 5) หลักความต่อเนื่อง (Continuity) คือ การสร้างความไหลลื่นของกระบวนการ อันช่วยให้เกิดการพลวัตของการเรียนรู้ 6) หลักความมุ่งมั่น (Commitment) คือ การเอื้อให้ผู้รับการอบรมสามารถนำเอากระบวนการกลับไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างต่อเนื่องหลังการอบรม และนำไปสู่การเรียนรู้ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง และ 7) หลักชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Community) คือ ความรู้สึกเป็นชุมชนร่วมกันของผู้เข้ารับการอบรมรวมทั้งกระบวนการที่เกื้อหนุนให้เกิดการเรียนรู้ และเปลี่ยนแปลงภายในของแต่ละคน รวมไปถึงการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในกลุ่มซึ่งเป็นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และเชื่อมโยงกับชีวิต ซึ่งครูในกลุ่มพัฒนาการศึกษาสหวิทยาเขต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 ได้นำหลักจิตตปัญญาเข้ามาสอดแทรกในกิจกรรมการเรียนรู้ และบูรณาการในหลักวิชาต่าง ๆ ดังนั้น เพื่อพัฒนารูปแบบ และกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมจึงควรศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาเพื่อให้ครูเกิดความเข้าใจ สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีความเข้าใจต่อตนเอง และโลก พัฒนาตนแบบองค์รวม โดยผ่านการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มีความสุขด้วยปัญญาภายใน และปัญญาภายนอก

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาของโรงเรียนในกลุ่มพัฒนาการศึกษาสหวิทยาเขต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาของโรงเรียนในกลุ่มพัฒนาการศึกษาสหวิทยาเขต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาของโรงเรียนในกลุ่มพัฒนาการศึกษาศาสตร์วิทยาเขตสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 ในครั้งนี้ แบ่งการดำเนินการเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาของโรงเรียนในกลุ่มพัฒนาการศึกษาศาสตร์วิทยาเขต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3

ประชากร ได้แก่ ครูโรงเรียนในกลุ่มพัฒนาการศึกษาศาสตร์วิทยาเขต จำนวน 125 คน

กลุ่มตัวอย่าง ครูโรงเรียนในกลุ่มพัฒนาการศึกษาศาสตร์วิทยาเขต จำนวน 92 คน ได้มาโดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีจับสลาก

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ฉบับ ดังนี้ แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับสภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาของโรงเรียนในกลุ่มพัฒนาการศึกษาศาสตร์วิทยาเขต เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของ Likert (Likert' Rating Scale) โดยมีคำถามครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญา 7 ประการโดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องทางเนื้อหา (IOC) เท่ากับ 0.60-1.00 ค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามรายข้ออยู่ระหว่าง 0.33-0.74 และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามคือ 0.94

วิธีการรวบรวมข้อมูล

1. ขออนุญาตจากต้นสังกัดเพื่อขออนุญาต และอำนวยความสะดวกในการจัดเก็บข้อมูล
2. ทำหนังสือขอความร่วมมือไปยังโรงเรียนที่จะนำแบบสอบถามไปทดลองใช้
3. ทำหนังสือขอความร่วมมือไปยังโรงเรียนในกลุ่มพัฒนาการศึกษาศาสตร์วิทยาเขตสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล

4. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยกำหนดวันในการเก็บรวบรวมแบบสอบถามอีก 1 สัปดาห์นับจากวันที่ส่งแบบสอบถามให้แก่โรงเรียน

5. ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง และได้รับกลับคืนมา จำนวน 92 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาของโรงเรียนในกลุ่มพัฒนาการศึกษาศาสตร์วิทยาเขต “หลักจิตตปัญญา 7” โดยการหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, น.) ได้แก่ ระดับมากที่สุด, ระดับมาก, ระดับปานกลาง, ระดับน้อย, ระดับน้อยที่สุด

ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาของโรงเรียนในกลุ่มพัฒนาการศึกษาศาสตร์วิทยาเขต

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายคือผู้ทรงวุฒิ ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่มีประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับจิตตปัญญาไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 8 คน ประกอบด้วย

- 1.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านจิตตปัญญา จำนวน 3 คน โดยต้องมีประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับจิตตปัญญาไม่น้อยกว่า 5 ปี และเป็นนักวิชาการที่มีผลงานการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับจิตตปัญญา
- 1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาที่ใช้กระบวนการจิตตปัญญาในการจัดกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนจำนวน 1 คน
- 1.3 อาจารย์มหาวิทยาลัยที่เชี่ยวชาญด้านจิตตปัญญา จำนวน 2 คน
- 1.4 ครูที่ใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญา จำนวน 2 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์

แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญา มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด จำนวน 7 ประเด็น ดังนี้

- 2.1 แนวทางในการพัฒนากระบวนการสอนของครูที่ทำให้นักเรียนมีจิตพร้อมต่อการเรียนรู้
- 2.2 แนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดการเอื้อเพื่อช่วยเหลือกัน

2.3 แนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตในชุมชนของนักเรียน

2.4 แนวทางในการพัฒนาครูให้สามารถส่งเสริมนักเรียนให้ต่อยอดกิจกรรมอื่น ๆ ที่ไม่ถนัด

2.5 แนวทางที่ครูสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนานักเรียนได้อย่างไม่ขาดตอน

2.6 แนวทางในการพัฒนาครูที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้นักเรียนเกิดความมุ่งมั่นที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองในทางที่ดี

2.7 แนวทางในการพัฒนาครูที่สามารถจัดกระบวนการเพื่อให้นักเรียนเกิดการเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนในกลุ่ม

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

3.1 นำผลการวิจัยในระบะที่ 1 โดยเลือกคำถามในแบบสอบถามที่มีสภาพการปฏิบัติน้อยที่สุดในแต่ละด้าน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด มาวิเคราะห์แล้วสร้างเป็นคำถาม

3.2 นำแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อขอคำแนะนำพิจารณาตรวจสอบความเหมาะสมของข้อสัมภาษณ์ และเนื้อหา

3.3 จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในลำดับต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยขอหนังสือแนะนำตัว เพื่อขอความร่วมมือไปยังผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 8 ท่าน โดยขออนุญาตสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาของโรงเรียนในกลุ่มพัฒนาการศึกษา สหวิทยาเขต

4.2 ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย เพื่อทำการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญา

4.3 ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 8 ท่าน เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญา

4.4 ในการสัมภาษณ์แต่ละครั้งผู้วิจัยทำการจดบันทึกและบันทึกเสียงไว้ทุกครั้ง โดยขออนุญาตในการบันทึกก่อนทำการบันทึกเสียง

4.5 ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้องของแบบบันทึกสัมภาษณ์เพื่อดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาจากการสัมภาษณ์โดยใช้การสรุปอุปนัย (Inductive analysis) ร่วมกับการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาของโรงเรียนในกลุ่มพัฒนาการศึกษา สหวิทยาเขต

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาทั้ง 7 ด้าน

หลักการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญา	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. หลักการพิจารณาด้วยใจอย่างใคร่ครวญ	3.90	0.64	มาก
2. หลักความรักความเมตตา	3.70	0.61	มาก
3. หลักการเชื่อมโยงสัมพันธ์	4.02	0.59	มาก
4. หลักการเผชิญความจริง	3.73	0.65	มาก
5. หลักความต่อเนื่อง	3.74	0.61	มาก
6. หลักความมุ่งมั่น	3.67	0.62	มาก
7. หลักชุมชนแห่งการเรียนรู้	3.81	0.64	มาก
รวม	3.82	0.62	มาก

จากตารางที่ 1 ผลการศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาของโรงเรียนในกลุ่มพัฒนาการศึกษา สหวิทยาเขต โดยรวม พบว่า มีระดับสภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.82$, S.D.=0.62) เมื่อพิจารณาแต่ละหลักพบว่า มีการปฏิบัติ ในระดับมากทั้ง 7 ด้าน เรียงลำดับข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงไปหาต่ำ คือ หลักการเชื่อมโยงสัมพันธ์ ($\bar{x} = 4.02$, S.D.=0.59) หลักการพิจารณาด้วยใจอย่างใคร่ครวญ ($\bar{x} = 3.90$, S.D.=0.64) หลักชุมชนแห่งการเรียนรู้ ($\bar{x} = 3.81$, S.D.=0.64) หลักความต่อเนื่อง

($\bar{x} = 3.74$, S.D.=0.61) หลักการเผชิญความจริง ($\bar{x} = 3.73$, S.D.=0.65) และหลักความรัก ความเมตตา ($\bar{x} = 3.70$, S.D.=0.61) ส่วนหลักที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือ หลักความมุ่งมั่น ($\bar{x} = 3.67$, S.D.=0.62)

ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาของโรงเรียนในกลุ่มพัฒนาการศึกษาสหวิทยาเขต

ผลการศึกษาแนวทางปรากฏดังนี้

1. แนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักการพิจารณาด้วยใจอย่างใคร่ครวญ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้ให้นักเรียนมีจิตพร้อมต่อการเรียนรู้ พบว่า

1.1 ครูควรฝึกตนให้เข้าถึงสภาวะของจิตที่พร้อมด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ทำสมาธิ

1.2 ครูควรรู้ว่าเด็กมีสภาวะใดโดยใช้ศิลปะต่าง ๆ และเครื่องมือที่หลากหลายในการสังเกต เช่น การวาดภาพ การเขียนเรื่อง

1.3 ครูควรออกแบบกิจกรรมให้นักเรียนสามารถกลับมาอยู่กับตนเองได้ สามารถรู้ว่าตนกำลังทำอะไร ด้วยวิธีใด ทำแล้วจะได้อะไร โดยอาศัยประสบการณ์อย่างหลากหลาย

1.4 ครูควรจัดบรรยากาศแห่งการรับฟังไม่ตัดสินถูกผิด เปิดโอกาสให้ผู้เรียนค่อย ๆ เปิดใจด้วยรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การบอกเล่าเรื่องราวผ่านงานศิลปะต่าง ๆ

1.5 ครูควรให้ผู้เรียนได้ฝึกสติในรูปแบบที่เข้าใจง่าย เช่น ให้นักเรียนนั่งล้อมกันเป็นวงกลม ใส่น้ำไว้ในฐานแล้วให้ส่งต่อกันไปโดยไม่ให้น้ำหก การฝึกสติกับการฟังเสียงเพลง การวาดภาพ

1.6 ครูควรฝึกให้นักเรียนอยู่ในความเงียบแล้วรับฟังเสียงจากสิ่งแวดล้อมรอบข้างโดยประยุกต์ใช้สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรที่โรงเรียนมีตามบริบท

1.7 ครูควรเป็นผู้ฝึกสติด้วยเพื่อให้เข้าใจจากประสบการณ์ของตนว่าปัจจัยอะไรบางอย่างส่งผลให้เกิดสมาธิ และความพร้อม

1.8 ครูควรมีบุคลิกภาพที่สนุกสนาน

1.9 ครูควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบกระบวนการ และกิจกรรมในการเรียนรู้ เพื่อที่จะตอบสนองในสิ่งที่นักเรียนให้ความสนใจ อยากรู้ อยากเรียน

1.10 ครูควรจัดบรรยากาศให้มีความเหมาะสมในการเรียนรู้ให้ผู้เรียนรู้สึกปลอดภัย อบอุ่น ใจกว้าง

1.11 ครูควรออกแบบกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อทำให้การเรียนรู้ไม่น่าเบื่อ ค่อย ๆ ให้ผู้เรียนซึมซับ และสอดแทรกกิจกรรมการฝึกสภาวะของจิตอย่างค่อยเป็นค่อยไป เพื่อให้ผู้เรียนปรับตัว

2. แนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักการความรัก ความเมตตา ด้านครูใช้กระบวนการเรียนรู้ให้เกิดการเอื้อเพื่อช่วยเหลือกัน พบว่า

2.1 ครูควรสร้างระบบการศึกษาภายในห้องเรียนให้หลุดพ้นจากการแข่งขัน ไม่มีการเปรียบเทียบผลคะแนนหรือผลการเรียนต่าง ๆ

2.2 ครูควรส่งเสริมให้ผู้เรียนเอื้อเพื่อช่วยเหลือกัน โดยออกแบบกิจกรรมกลุ่มเพื่อให้นักเรียนมีโอกาสทำงานร่วมกัน

2.3 ครูควรเปิดพื้นที่ให้นักเรียนสามารถแสดงความเป็นตัวเองให้มากที่สุด สร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนเกิดความไว้วางใจ

2.4 ครูควรเป็นแบบอย่าง และใช้ความรักความเมตตาอย่างเท่าเทียม

2.5 ครูควรเชื่อมั่นในตัวเด็กทุกคนว่ามีศักยภาพ

2.6 ครูควรจัดกิจกรรมที่หลากหลายมีทั้งฐานหัว ฐานกาย และฐานใจ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการช่วยเหลือกัน

2.7 ครูควรฝึกให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยน และรับฟังซึ่งกันและกันเพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักกันมากขึ้น

2.8 ครูควรกำหนดกติกาให้ทุกคนมีบทบาทโดยครูคอยสังเกตบรรยากาศการทำงานร่วมกัน และพร้อมช่วยเหลือ

2.9 ครูไม่ควรนำคะแนนมาเป็นตัวตัดสินเพียงอย่างเดียว ควรใช้รูปแบบของกระบวนการทำงานเป็นทีมมาให้คะแนนควบคู่กัน

2.10 ครูควรจัดบรรยากาศให้นักเรียนเข้าใจหลักธรรมชาติ เช่น การฟังพาดภัยกันของต้นไม้กับกาฝาก ควากับนกเอี้ยง แผลงกับดอกไม้ เพื่อให้นักเรียนได้เห็นภาพของการพึ่งพาดภัยกัน

3. แนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักการเชื่อมโยงสัมพันธ์ ด้านครูจัดกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตในชุมชนของนักเรียน พบว่า

3.1 ครูควรจัดกิจกรรมให้นักเรียนเห็นความสำคัญของชุมชน และใช้ชุมชนเป็นฐานในการเรียนรู้ เช่น วิถีชีวิตทรัพยากรธรรมชาติ ประเพณี พิธีกรรม

3.2 ครูไม่ควรแบ่งแยกโรงเรียนออกจากชุมชน ให้โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งในชุมชน และเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนเพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งในชุมชน

3.3 ครูไม่ควรยึดติดกับห้องเรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้นอกตำรา และฝึกทักษะกับประสบการณ์จริง

3.4 ครูควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้สามารถใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน

3.5 ครูควรหยิบยกประเด็นปัญหาใกล้ตัวในชุมชน และสิ่งแวดล้อมของผู้เรียนมาเป็นโจทย์ในการฝึกทักษะการคิดการแก้ปัญหา เช่น ปัญหาขยะปัญหาน้ำเสีย ฯลฯ ครูควรพาผู้เรียนไปพบเห็นสถานที่จริงแล้วกลับมาสะท้อนการเรียนรู้ร่วมกัน

3.6 ครูควรจัดรูปแบบการเรียนรู้ที่สามารถให้ผู้เรียนเรียนแล้วนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยมีวิธีการ และเครื่องมือที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก

4. แนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักการเผชิญความจริง ด้านครูส่งเสริมให้นักเรียนสามารถต่อยอดกิจกรรมอื่น ๆ ที่ไม่ถนัดได้ พบว่า

4.1 ครูควรส่งกำลังใจในรูปแบบต่าง ๆ เสมอ เพราะการสนับสนุนส่งเสริมจากครู และเพื่อนจะทำให้เด็กรู้สึกดีกับสิ่งใหม่ตลอดจนกิจกรรมใหม่ที่ท้าทาย

4.2 ครูควรฝึกเด็กให้กล้าที่จะยอมรับผลที่เกิดขึ้น และยอมรับในข้อจำกัดของตนเอง

4.3 ครูควรทำให้เด็กรู้สึกปลอดภัย ไว้วางใจ รู้สึกเกิดความมั่นคง

4.4 ครูควรให้ผู้เรียนเริ่มจากสิ่งที่เขาถนัด และสนใจค่อย ๆ พัฒนาไปยังสิ่งที่เด็กไม่ถนัดหรือสิ่งใหม่

4.5 ครูควรกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความอยากที่จะเป็นค่อย ๆ ขยายฐานการเรียนรู้ของผู้เรียนจากง่ายไปสู่ที่ที่ยากขึ้นเพื่อให้เกิดความท้าทาย

4.6 ครูควรจัดพื้นที่ปลอดภัยให้กับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนกล้าเสี่ยงที่จะเรียนรู้

4.7 ครูควรจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนกล้าที่จะเผชิญหน้าและเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง

4.8 ครูควรวิเคราะห์ผู้เรียนก่อนว่ามีพื้นฐานในกิจกรรมที่จะสอนหรือไม่ มีข้อจำกัดอย่างไร นักเรียนชอบอะไรไม่ชอบอะไร

4.9 ครูควรนำสิ่งที่ผู้เรียนสนใจมาออกแบบกิจกรรมก่อน

4.10 ครูควรให้นักเรียนสะท้อนผลของกิจกรรมว่าเป็นอย่างไร ไม่ได้ตรงไหน และให้ผู้เรียนจินตนาการว่าเป็นเพราะอะไร ต้องการความช่วยเหลือด้านใด

4.11 ครูควรเข้าใจว่าผู้เรียนไม่จำเป็นต้องเก่งทุกอย่าง

4.12 ครูควรมีวิธีการที่จะให้ผู้เรียนแต่ละคนแสดงความสามารถของตนเอง และส่งเสริมด้านที่ถนัดของผู้เรียนตลอดจนให้ผู้เรียนมีเป้าหมายในตนเอง

4.13 ครู และผู้เรียนควรพิจารณาว่าร่วมกันว่ากิจกรรมที่ไม่ถนัดนั้นมีความสำคัญต่อเป้าหมายของผู้เรียนหรือไม่

4.14 ครูควรจัดกิจกรรมที่มีความยากท้าทายแต่ไม่ควรมายากเกินไป ควรอยู่ในระดับที่ผู้เรียนสามารถทำได้ และชื่นชมความสำเร็จ แล้วค่อย ๆ เพิ่มความยากขึ้นเพื่อพัฒนาต่อยอด

5. แนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักความต่อเนื่อง ด้านครูจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนานักเรียนได้อย่างไม่ขาดตอน พบว่า

5.1 ครูควรจัดกระบวนการเรียนรู้ และประสบการณ์ให้เชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียน เชื่อมโยงกับใจทุกใน ชีวิตของผู้เรียนไม่สนแค่เนื้อหาสาระในตำราทางวิชาการ

5.2 ครูไม่ควรแยกวิชาการออกจากวิชาชีวิต การออกแบบกิจกรรมทางวิชาการให้สามารถสอดประสานเข้ากับวิถีชีวิตเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

5.3 ครูควรมองไปถึงระดับของประสบการณ์ที่เด็กจะได้รับในแต่ละกิจกรรมให้มีความร้อยต่อเนื่องทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน โดยที่ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการเรียนรู้ และชีวิตประจำวัน

5.4 ครูควรสอดแทรกกิจกรรมที่ต้องใช้ในชีวิตจริงในการเรียนรู้

5.5 ครูไม่ควรยึดติดในรูปแบบการให้คะแนนควรบูรณาการเชื่อมโยงกับรายวิชาอื่น ๆ โดยอาจใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบโครงงานเพื่อศึกษาในเรื่องที่ผู้เรียนให้ความสนใจ

5.6 ครูควรศึกษา และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อเรียนรู้ และคิดค้นกิจกรรมที่แปลกใหม่ในรูปแบบที่หลากหลายเพื่อนำมาปรับใช้ในระบบการเรียนรู้ เช่น เกม เพลง เพื่อให้ผู้เรียนไม่เบื่อ

และกิจกรรมทุกกิจกรรมต้องสามารถเชื่อมโยงเข้าสู่ชีวิตจริงของนักเรียนได้

6. แนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักความมุ่งมั่น ด้านครูสร้างแรงบันดาลใจให้นักเรียนเกิดความมุ่งมั่นที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองในทางที่ดี พบว่า

6.1 ครูควรรู้จักพัฒนาตนเองเพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดกับนักเรียน และใช้เนื้อหาในชีวิตของตนเองเป็นบทเรียน

6.2 ครูไม่ควรพูดในสิ่งที่ตนเองยังทำไม่ได้

6.3 ครูควรปลูกฝังให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง และเข้าใจผู้อื่น ยอมรับในผู้อื่น และข้อจำกัดของตน

6.4 ครูควรสร้างการเปลี่ยนแปลงตนเองให้ผู้เรียนได้เห็นแบบอย่าง

6.5 ครูควรส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดความมุ่งมั่นอย่างต่อเนื่องเช่นการให้รางวัลการชมเชย

6.6 ครูควรสร้างประสบการณ์ให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้ และเห็นพัฒนาการของตนเองเป็นระยะ ๆ ให้ผู้เรียนค่อย ๆ พัฒนาตัวเองจากสิ่งง่าย ๆ แล้วค่อย ๆ ยากขึ้นเป็นลำดับ

6.7 ครูควรคอยเป็นที่เลี้ยงคอยให้กำลังใจ และดูแลช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด และค่อย ๆ ปลดปล่อยให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองตามลำดับ

6.8 ควรตั้งคำถามให้ผู้เรียนคิดถึงการนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงโดยเฉพาะในช่วงของการสรุปบทเรียน และเป็นที่เลี้ยงติดตามสนับสนุนให้ผู้เรียนนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้จริง

6.9 ครูควรจัดประสบการณ์ที่มากกว่าการเรียนรู้ในห้อง ควรใช้วิถีชีวิตจริงใช้กิจกรรมต่าง ๆ นอกห้องเรียนเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความท้าทายให้นักเรียนเกิดแรงบันดาลใจโดยการจัดการรูปแบบต่าง ๆ ในการสร้างแรงบันดาลใจที่หลากหลายเช่น สารคดี สื่อบุคคลที่มีชื่อเสียงหนังสือ ฯลฯ

6.10 ครูควรตระหนักว่าผู้เรียนมาจากแหล่งที่ต่างกันควรเลือกรูปแบบที่เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน

7. แนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักชุมชนแห่งการเรียนรู้ ด้านครูจัดกระบวนการเพื่อให้นักเรียนเกิดการเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนในกลุ่ม พบว่า

7.1 ครูควรส่งเสริมให้เด็กยอมรับความแตกต่าง มองความแตกต่างว่าเป็นสิ่งที่สวยงาม

7.2 ครูควรฝึกให้นักเรียนมองเห็นถึงความหลากหลาย ฝึกการยอมรับในความคิดเห็นของผู้อื่นตลอดจนการรู้จักไว้ใจผู้อื่น

7.3 ครูควรออกแบบ และสรุปเนื้อหาบทเรียนร่วมกันกับนักเรียน โดยนำกิจกรรมกลุ่มมาปรับใช้เพื่อให้นักเรียนเกิดปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในห้องเรียน

7.4 ครูควรสร้างพื้นที่ปลอดภัยให้ผู้เรียนสามารถเป็นตัวของตัวเองสร้างบรรยากาศของการไว้อ่อนเชื่อใจ

7.5 ครูไม่ควรจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นไปที่ผลคะแนนเพราะผู้เรียนจะเกิดการแข่งขันจะทำให้ความเชื่อมโยงสัมพันธ์ในกลุ่มนักเรียนหายไป

7.6 ครูควรใช้รูปแบบของโครงการกลุ่มในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ โดยกำหนดกิจกรรมที่มีความหลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนแต่ละคนได้แสดงความสามารถในทักษะที่ตนถนัด

7.7 ครูควรเป็นต้นแบบในการทำงานเป็นทีม ใช้ประสบการณ์ชีวิตของครูมาออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีความหลากหลาย

7.8 ครูควรส่งเสริมให้ผู้เรียนรวมกลุ่มกันเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ในลักษณะของชมรมต่าง ๆ ที่ตนเอง และเพื่อน ๆ สนใจ โดยครูคอยให้ความช่วยเหลือ และคอยเอาใจใส่ดูแล เพื่อเปิดพื้นที่ความคิดอิสระให้นักเรียนเป็นตัวของตัวเองคิดเป็นทำเป็น

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาของโรงเรียนในกลุ่มพัฒนาการศึกษาศาสตร์วิทยาเขต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 ปรากฏดังนี้

1. ผลการศึกษาศาภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาของโรงเรียนในกลุ่มพัฒนาการศึกษาศาสตร์วิทยาเขต โดยรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.82$) เมื่อพิจารณาพบว่า มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด 7 ด้าน เรียงลำดับข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ 1) หลักการเชื่อมโยงสัมพันธ์ ($\bar{x} = 4.02$) 2) หลักการพิจารณาด้วยใจอย่างใคร่ครวญ ($\bar{x} = 3.90$) 3) หลักชุมชนแห่งการเรียนรู้ ($\bar{x} = 3.81$) 4) หลักความต่อเนื่อง ($\bar{x} = 3.74$) 5) หลักการเผชิญความจริง ($\bar{x} = 3.73$) 6) หลักความรัก ความเมตตา ($\bar{x} = 3.70$) ส่วนด้านที่มี

ค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด คือ หลักความมุ่งมั่น ($\bar{x} = 3.67$) 2) ผลการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาของโรงเรียนในกลุ่มพัฒนาการศึกษาสหวิทยาเขต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 พบว่า 1) หลักความมุ่งมั่น คือ ครูควรรู้จักพัฒนาตนเองเพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดกับนักเรียน ไม่สอนในสิ่งที่ตนเองยังทำไม่ได้ 2) หลักความรักความเมตตา คือ ครูควรสร้างระบบการศึกษาภายในห้องเรียนให้หลุดพ้นจากการแข่งขัน ส่งเสริมให้ผู้เรียนช่วยเหลือกันโดยใช้ความรักความเมตตา 3) หลักการเผชิญความจริง คือ ครูควรให้ผู้เรียนเริ่มจากสิ่งที่เขาถนัด และสนใจ ค่อย ๆ พัฒนาไปยังสิ่งที่เด็กไม่ 4) หลักความต่อเนื่อง คือ ครูควรจัดกระบวนการเรียนรู้ และประสบการณ์ให้เชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียน 5) หลักชุมชนแห่งการเรียนรู้ คือ ครูควรส่งเสริมให้เด็กยอมรับความแตกต่าง 6) หลักการพิจารณาด้วยใจอย่างใคร่ครวญ คือ ครูควรฝึกการเข้าถึงสภาวะของจิตที่พร้อมต่อการเรียนรู้ 7) หลักการเชื่อมโยงสัมพันธ์ คือ ครูควรใช้พื้นที่ และวิถีชุมชนเป็นฐานในการจัดกระบวนการเรียนรู้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาระดับสภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาของโรงเรียนในกลุ่มพัฒนาการศึกษาสหวิทยาเขต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 พบว่าโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากเนื่องจากครูในกลุ่มพัฒนาการศึกษาสหวิทยาเขตจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ที่สามารถเชื่อมโยงประสบการณ์ให้นักเรียนนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง และเรียนรู้สิ่งใหม่ได้อย่างมั่นใจครูส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาศักยภาพของตนเองพร้อมทั้งกระตุ้น และส่งเสริมนักเรียนให้มีความมุ่งมั่นที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองในทางที่ดี ตลอดจนการจัดกระบวนการเรียนรู้ในห้องเรียนให้มีบรรยากาศเป็นกันเอง นักเรียนสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันและกัน เพราะครูจัดบรรยากาศของห้องเรียนที่เต็มไปด้วยความรักความเมตตา ความไว้วางใจ การแบ่งปันประสบการณ์ และเชื่อมโยงสู่การเรียนรู้ สอดคล้องกับแนวคิดของสมุน อมรวิวัฒน์ (2549) ได้เสนอว่าจิตตปัญญาเป็นการเรียนรู้ที่สร้างกระบวนการที่คนใหม่จัดหลักสูตรเน้นการปลูกฝังความตระหนักรู้ความเมตตาจิตสำนึกต่อส่วนรวม การนำปรัชญา แนวพุทธมาพัฒนาจิต

และฝึกปฏิบัติจนผู้เรียนเกิดปัญญา สามารถเชื่อมโยงศาสตร์ต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงที่ประเทศ เวียดนาม (2550) ได้กล่าวไว้ว่าจิตตปัญญาเป็นการเรียนรู้ภายใน เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ เกิดการพัฒนาอย่างแท้จริง โดยการเข้าถึงโลกทัศน์ และชีวิต เรามองโลก มองธรรมชาติอย่างไร หากเราเข้าถึงความจริงจะพบความงาม ในนั้นเสมอเมื่อเราเข้าถึงธรรมชาตก็จะถึงความงามอันอิสระกิจกรรมต่าง ๆ เช่นกิจกรรมที่เกี่ยวกับชุมชน ดนตรี ศิลปะ กิจกรรมอาสาสมัครสุนทรีย์สนทนาเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการพัฒนาตนเอง และจิตใจการปลีกวิเวกไปอยู่ในธรรมชาติ สัมผัสธรรมชาติ ได้รู้ใจตัวเองเมื่อจิตสงบเชื่อมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับธรรมชาติ จะเกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสายฝน จันบุตราช (2561) ที่ได้ศึกษาสภาพ และแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาของกลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 17 (สิรินธร) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 พบว่าสภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาของครูมีสภาพโดยรวมอยู่ในระดับมากครูมีการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการให้ผู้เรียนรู้สึกเป็นอิสระ มีชีวิตที่ดี เจริญองงาม และมีความสุขอย่างแท้ และวิไล พิพัฒน์มงคลพร และคณะ (2554) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยใช้นวัตกรรมการศึกษาชั้นเรียน และการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาพบว่านักเรียนเรียนรู้ร่วมกันผ่านกระบวนการ และกิจกรรมหลากหลายที่กระตุ้นให้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม และมีเป้าหมายเพื่อปูพื้นฐานให้ลึกซึ้ง และให้เกิดสำนึกในสิ่งที่เรียนรวมถึงการทบทวนความรู้ด้วยตนเอง และการจดบันทึกความคิดเห็นสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้

ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาศึกษาของโรงเรียนในกลุ่มพัฒนาการศึกษาสหวิทยาเขต พบว่า ครูควรให้ผู้เรียนเห็นพัฒนาการของตน และค่อย ๆ พัฒนาจากสิ่งง่ายไปหายาก ใช้ความรักความเมตตาต่อผู้เรียนอย่างเท่าเทียม สร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนเกิดความไว้วางใจฝึกให้เด็กกล้ายอมรับผลที่เกิดขึ้น และยอมรับในข้อจำกัดของตน จัดกระบวนการเรียนรู้ และประสบการณ์ให้เชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียน นำกิจกรรมกลุ่มมาปรับใช้ให้ผู้เรียนเกิดปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในห้องเรียน พร้อมทั้งให้ผู้เรียนได้ฝึกสติในรูปแบบที่เข้าใจง่าย

ตลอดจนใช้ชุมชนเป็นฐานในการเรียนรู้สอดคล้องกับแนวคิดของ ธนาธิล ชัยโกวิท (2553) กล่าวว่า การเอื้อให้เกิดการเชื่อมโยง และลดช่องว่างระหว่างผู้เข้าร่วมกระบวนการด้วยตนเอง และระหว่างผู้นำกระบวนการกับผู้ร่วมกระบวนการเพื่อให้เกิดความไว้วางใจ สนับสนุน และมีบรรยากาศที่ผ่อนคลายทำให้สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกัน และกันได้อย่างเต็มที่ ดังที่เทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย (2558) ได้ศึกษาการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดปัญญาเพื่อพัฒนาครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยนำกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาไปใช้ในการจัดการอบรม พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมสงบ ผ่อนคลาย เรียนรู้ที่จะออกจากพื้นที่ที่ปลอดภัย เรียนรู้การใช้สุนทรียสนทนา การฟังอย่างลึกซึ้ง เกิดความตระหนักรู้ต่อตนเอง เกิดความเข้าใจตนเอง เกิดแรงบันดาลใจในการค้นหาความเป็นครูของตนเอง เกิดการใคร่ครวญชีวิตความเป็นครูที่ผ่านมา ในความดี ความจริง และความบกพร่องของการเป็นครู การตระหนักรู้ถึงความสามารถของนักเรียนที่มีความแตกต่างกัน การยอมรับนักเรียนที่มีความสามารถแตกต่างกัน และ Tobin Hart (2004, pp. 28-46) ได้รวบรวมเอกสาร และงานวิจัยเกี่ยวกับจิตตปัญญาที่มีผลกระทบต่อการศึกษา และพฤติกรรมของผู้เรียน ผลการวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบจากการเรียนรู้ และพฤติกรรมผู้เรียนพบว่า ชั้นเรียนที่ใช้การเรียนการสอนอย่างเคร่งครัดไม่ได้นำสิ่งใหม่ ๆ มาสู่เด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กเล็ก ๆ การเรียนการสอนแบบไต่ตรง เรียนรู้โลกภายในของเราความคิด ทำให้เราสามารถเข้าใจจิตใจมากกว่าที่จะถูกผลักดันโดยการใช้อารมณ์มีความสามารถในการยับยั้งชั่งใจ และเสริมสร้างการวิเคราะห์มีศักยภาพในการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้นตลอดจนมีประสบการณ์ที่ลึกซึ้งมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยพบว่าสภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาของโรงเรียนในกลุ่มพัฒนาการศึกษาสหวิทยาเขต โดยรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก ดังนั้น ครูควรนำหลักการไปใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์จริงมาเชื่อมโยงกับการเรียนรู้เพื่อบูรณาการสู่ชีวิต

1.2 จากผลการวิจัยพบว่าสภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาของโรงเรียนในกลุ่มพัฒนาการศึกษาสหวิทยาเขต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 โดยรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก ผู้บริหารควรให้การส่งเสริมครูให้นำกระบวนการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญามบูรณาการกับวิชาต่าง ๆ ในห้องเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาสภาพ และแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาตามหลักความมุ่งมั่น และหลักความรักความเมตตาเนื่องจากมีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น ๆ

2.2 ควรวิจัย และพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เพื่อให้ครูได้นำไปใช้ในการบริหารจัดการเรียนรู้อื่น ๆ ในห้องเรียน และนอกห้องเรียน

เอกสารอ้างอิง

- กมลลาศ ภูวนาธิพงค์. (2558). วิจัยพบ “พุทธิปัญญา” ภูมิคุ้มกันวัยรุ่นยุคบริโภคนิยม. สืบค้นจาก <http://www.madchima.org/forum/index.php?topic>
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2547). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: เอดิสัน
- โครงการเอกสารวิชาการการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล. (2552). จิตตปัญญาศึกษา คืออะไร. นครปฐม: ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย. (2558). การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. สักทอง: วารสารมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ (สทสม.), 21 (1), 55-66.
- ธนา นิลชัยโกวิท. (2551). หนังสือรวมบทความการประชุมวิชาการประจำปี 2551 เรื่อง จิตตปัญญาศึกษา การศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์. กรุงเทพฯ: ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.

- ปาริชาติ เตชชะ. (2554). การพัฒนาชุดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา บูรณาการในกิจกรรมการเรียนการสอน รายวิชาการจัดการจัดการเรียนรู้ ของนักศึกษาครู. สืบค้นจาก <https://www.gotoknow.org/posts/462503>
- ประเวศ วะสี. (2549). จิตตปัญญาศึกษา. มหาวิทยาลัยมหิดล. *ปาจารย์สาร ฉบับศึกษาปริทัศน์*. สืบค้นจาก <http://www.semsikkha.org>.
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564). (2559, ธันวาคม 29). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 133 ตอนที่ 115 ก. หน้า 65.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. (2542, สิงหาคม 19). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก. หน้า 3.
- วิไล พิพัฒน์มงคลพร และคณะ. (2554). การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยใช้นวัตกรรมการศึกษาขั้นเรียน (Lesson Study) และการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education). *วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา*, 150-168.
- สุมน อมรวิวัฒน์. (2542). การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ ทักษะกระบวนการเผชิญ สถานการณ์. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สายฝน จันบุตรราช. (2561). สภาพ และแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาศึกษา กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 17 (สิรินธร) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 3. *วารสารการประชุมวิชาการระดับชาติ "ครุศาสตร์วิชาการ ครั้งที่ 3" ศาสตร์ของพระราชกรณียกิจ 4.0 กับการพัฒนาที่ยั่งยืน, 854-860*.
- Hart, T. (2004). Opening The contemplative Mind in Classroom. *Journal of transformative Education*, 2(1) ,28-4